

ANTIKVARISK DOKUMENTASJON

Eidsvåg kommunehus

Jordalsveien 1

Innhold

1 Innledning.....	2
2 Sammendrag	4
3. Vernestatus - sentrale begreper.....	5
4 Områdets historie og områdebeskrivelse	6
5 Bygningen	7
5.1 Realia	8
5.2 Bygningshistorie	8
5.3 Bygningsbeskrivelse.....	9
5.3.1 Konstruksjon.....	11
5.3.2 Fasader	11
5.3.3 Interiør/planløsning.....	16
5.3.4 Uteområde	17
6 Verneverdier og anbefalinger.....	18
7 Kilder.....	19

1 Innledning

Historisk har offentlige byggeri ofte vært påkostet og prestisjetungt, kjennetegnet ved solide og varige materialer og høy arkitektonisk kvalitet. Tidligere privateide bygninger, også disse av svært høy kvalitet, har av ulike årsaker kommet i offentlig eie. Slik har kvalitet og historie sammen ført til at Bergen kommune nå eier en rekke bygninger med høy kulturhistorisk verdi.

Bergen kommune, ved Etat for bygg og eiendom, har satt i gang et omfattende arbeid for å få oversikt over vedlikeholdsbehovet og tilstanden på de kommunale bygningene, og iverksetter tiltak med sikte på å oppnå et alminnelig vedlikeholds nivå for alle eiendommene. For de verneverdige bygningene er dette også i tråd med nasjonale målsettinger for kulturminneforvaltningen. Et godt vedlikeholds nivå sikrer bevaringsverdier og fører samtidig til reduksjon i behovet for omfattende reparasjonstiltak. Dette betyr også at originalmaterialer og bygningsdeler i større grad kan bevares, fremfor å skiftes ut, og er derfor et godt kulturminnevern.

Våren 2015 har Byantikvaren dokumentert 32 kommunale bygninger med kulturhistorisk verdi. Bygningene har ulikt formelt vern. Dette skyldes flere forhold. De dokumenterte bygningene er likevel alle definert som verneverdige bygninger av Byantikvaren og bør forvaltes som det. Bygningene er i kategoriene barnehager, kulturbygg og administrasjonsbygg. Listen dekker ikke alle de kommunalt eide bygningene i disse kategoriene. Noen bygninger og bygningskompleks er nylig istandsatt, eller er under istandsetting, og faller derfor utenfor dette kartleggingsprosjektet. I samråd med Byantikvaren, har Etat for bygg og eiendom valgt ut bygningene med verneverdi innenfor de tre kategoriene og gitt Byantikvaren i oppdrag å lage enkle kulturhistoriske rapporter for disse. Rapportene inngår i eiendomsdatabasen for kommunale bygninger og som bakgrunnsmateriale for tilstandskartlegging av disse bygningene. Den bygg- og branntekniske tilstandskartleggingen er utført av eksterne konsulenter på oppdrag, med utgangspunkt i standard for tilstandskartlegging av verneverdige og fredete bygninger, og har gått parallelt med dokumentasjonsarbeidet. Innenfor tilgjengelig kapasitet og anledning, har Byantikvaren deltatt på en rekke av tilstandskartleggingene for å kunne bistå med informasjon og konkrete kulturminnefaglige råd vedrørende anbefaling av tiltak for brannsikring og vedlikehold.

Eiendommene representerer en bygningskatt for fellesskapet og viser hele spennet mellom internasjonale ikon og mer anonyme og tidstypiske bygninger, alle uttrykk for idealer og strømninger i sin samtid. I dokumentasjonsarbeidet Byantikvaren her har gjort for et stort antall bygninger, har det ikke vært mulig med grundige analyser eller kildesøk. Bestillingen har vært enkle rapporter som kan danne et bilde av de kulturhistoriske verdiene knyttet til den enkelte

bygningen, som et «føre var» ved planlegging og gjennomføring av tiltak. De kulturhistoriske rapportene er derfor ikke uttømmende for de enkelte bygningene, men baseres på tilgjengelige digitaliserte kilder, egne arkiver, litteratur, fagkunnskap og faglige vurderinger. Det er ikke gjort fysiske arkivøk i offentlige arkiv, og heller ikke bygningsarkeologiske undersøkelser. Det må derfor tas høyde for eventuelle feilkilder. En grundigere analyse kan være nødvendig dersom det skal gjøres mer omfattende tiltak på enkeltbygninger. Gjennom arbeidet har Byantikvaren fått god kjennskap til de enkelte bygningene. Rapportene gir noen overordnede anbefalinger og råd for hvordan de kulturhistoriske verdiene best kan ivaretas i hver enkelt bygning. Uten at konkrete tiltak er planlagt, er det likevel vanskelig å gi noe annet enn mer generelle anbefalinger basert på verneverdiene som beskrives. Vi vil derfor understreke at Byantikvaren gjerne bistår med råd når konkrete tiltak skal gjennomføres, slik at man sammen kan finne gode løsninger for både bruk, drift og vern. Vi vil i denne anledning også peke på Riksantikvarens veiledere som nyttige kilder til informasjon av mer bygningsteknisk karakter. (Se <http://www.ra.no/Veiledning>).

Følgende 32 bygninger er inkludert i dette dokumentasjonsprosjektet:

Barnehager	Administrasjonsbygg	Kulturbygg
Kalfarveien barnehage	Kommunehuset i Arna	Barnas Kulturhus
Kalmargaten barnehage	Kommunehuset i Eidsvåg	Ungdommens Hus
Nordnes bydelshus-Klosteret bhg	Kommunehuset på Nesttun	Danckert Krohn seniorsenter
Rosetårnet barnehage	Neumannsgt 1	Lysverksbygget (KODE 4)
Sletten barnehage	Strømgaten 10	Rasmus Meyers samlinger (KODE 3)
Indre Arna familiebarnehage	Hagerupsgården	Gamle Norges Bank
Laksevåg barnehage	Gamle Brannstasjon	Latinskolen
Årstad Brannstasjon barnehage	Gamle Bergen Kretsfengsel	Schøtstuene
	Det gamle rådhus	Siljustøl
	Magistratbygningen	Troldhaugen
	Bergen rådhus	Landås hovedgård
	Manufakturhuset	
	Gamle Tinghus	

En god bruk hvor kulturminneverdiene legger premisser, er også et godt langsiktig vern av bygningene. På den annen side, vil også de kulturhistoriske verdiene i bygningene gi kvaliteter til den daglige bruken.

Rapportenes oppbygning er lik og basert på våre erfaringer med tidligere kulturhistoriske rapporter. Innledningsvis har de et sammendrag av rapporten, samt definisjon av sentrale fagbegreper. Dernest følger en kort områdebeskrivelse for å sette bygningene inn i en fysisk kontekst, før selve bygningen beskrives og settes i kulturhistorisk sammenheng. Rapportene avsluttes med en vurdering av verneverdier, faglige anbefalinger og kildeangivelser, samt eventuelt kartmateriale. Hvor omfattende de enkelte delene i rapportene er, vil avhenge av kildetilfang og betydning for forståelsen av den kulturhistoriske bygningen. En del fotomateriale er tatt med i rapportene som illustrasjoner. Vi har også et mer omfattende fotomateriale som vil gjøres tilgjengelig for Etat for bygg og eiendom.

Byantikvaren takker for oppdraget og ser frem til videre godt samarbeid i forvaltningen av disse bygningsskattene.

2 Sammendrag

Eiendommen er sammensatt av to bygninger tegnet henholdsvis 1943 og 1957, begge av arkitekt Aage Blich. Den eldste delen (mot sør) ble oppført i 1950, og tidligere Eidsvåg kommunehus (mot nord) i 1957.

Bygningen brukes i dag som kontor for en avdeling i Etat for bygg og eiendom. Den tidligere vaktmesterboligen er nå LAR-senter for Åsane bydel. Bygningen var relativt påkostet da den ble oppført og har gode materialkvaliteter og fine arkitektoniske detaljer, typiske for senmodernismens estetiske uttrykk.

3. Vernestatus - sentrale begreper

Verneverdig: At en bygning er verneverdig betyr at den er verdt å verne/bevaringsverdig/verdt å ta vare på fordi det har kulturhistorisk, arkitektonisk eller en annen type verdi. At bygningen er verneverdig innebærer likevel ikke at den har en juridisk vernestatus.

Vernet: Når en bygning er vernet, har den en formell, juridisk vernestatus og kan ikke uten videre rives eller endres. En vernet bygning kan enten være regulert til spesialområde bevaring/hensynssone i en kommunal reguleringsplan eller fredet etter kulturminneloven (se dette). Noen bruker vern/vernet bare om det reguleringsmessige vernet og ikke om fredning, men "vernet" er egentlig en samlebetegnelse.

Fredet: Ordene fredet og vernet brukes ofte om hverandre, men fredet brukes oftest om – og bør forbeholdes for - kulturminner som er fredet etter kulturminnevernets egen særlov, kulturminneloven. Ordet brukes slik i dette dokumentasjonsprosjektet. Kulturminner kan være automatisk fredet i kraft av sin alder ("fornminner" fra før 1537, stående bygninger fra før 1650 samt sunkne skip og samiske kulturminner som er eldre enn 100 år). Yngre kulturminner kan vedtaksfredes av Riksantikvaren. Dette krever en høringsprosess og et vedtak. Hvis et kulturminne av nasjonal verdi er truet, kan Riksantikvaren eller fylkeskommunen gå til midlertidig fredning mens fredningssaken utarbeides.

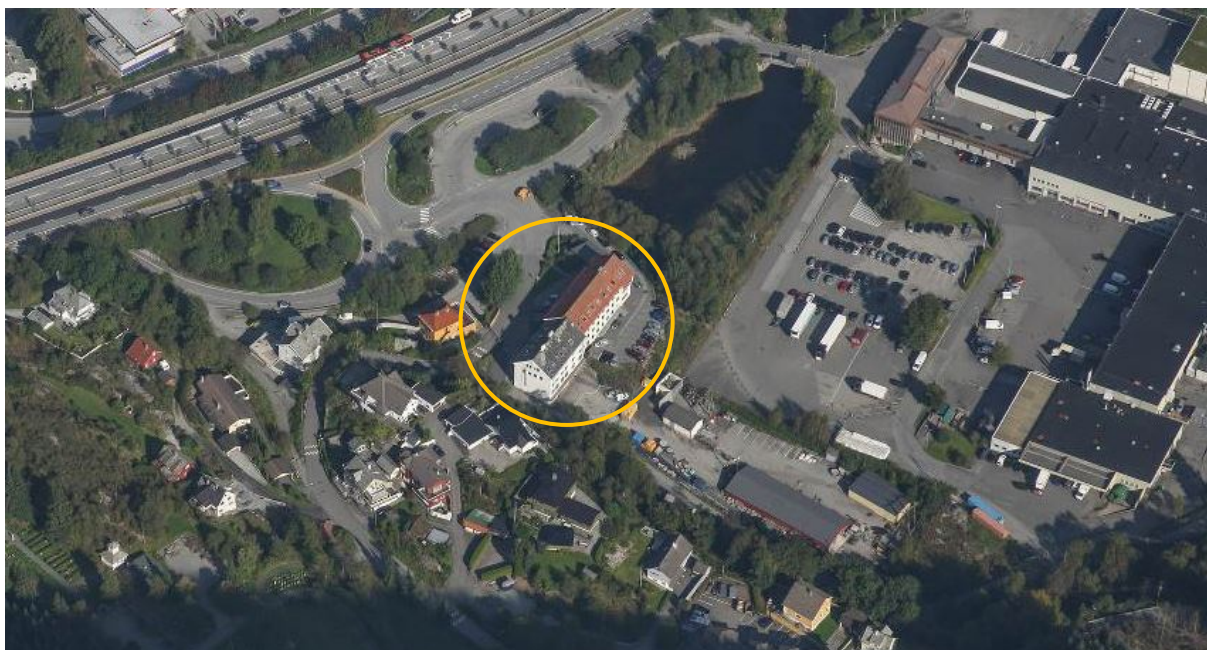
SEFRAK: SEFRAK er et nasjonalt bygningsregister. Registeret skulle inneholde alle bygninger i Norge bygd før 1900. Mange steder er bygningene også evaluert med tanke på verneverdi. Registeret ble hovedsakelig utarbeidet mellom 1970- og 1990-tallet, men det ble aldri komplett, og noen steder pågår fremdeles registreringer. Navnet SEFRAK er en forkortelse for Sekretariatet for registrering av faste kulturminner i Norge, som er det organet som startet arbeidet med registreringen.

4 Områdets historie og områdebeskrivelse

Eidsvåg var en av de største gårdene i Åsane. Før 1972 gikk kommunegrensen mellom Åsane og Bergen i Eidsvåg. Eidsvåg har en sentral beliggenhet i forhold til kommunikasjon, både den Trondhjemske postvei fra 1780-årene og den gamle hovedveien gjennom Åsane fra 1870-årene gikk gjennom Eidsvåg. Tidlig på 1900-tallet ble det også etablert båtruter med anløp i Eidsvåg, og i 1930 åpnet veien rundt Eidsvågsneset. Eidsvåg har også en attraktiv beliggenhet for industrivirksomhet, det var mange vann i området som kunne levere kraft til industrien. Det var mølledrift i Eidsvåg frem til 1893, Eidsvåg Fabrikker etablerte tekstilindustri i de gamle møllebygningene (ble ombygget for å få plass til maskinene) frem til 1972. Fabrikkens egen kraftstasjon produserte etter hvert ikke tilstrekkelig mengde kraft, noe som førte til en avtale med Åsane kommune som også ønsket å sikre den kommunale vannforsyningen. Avtalen innebar at kommunen fikk overta Eidsvåg Fabrikkers rettigheter i Jordalsvatnet, Setervannet og Ulskjebjørnstemma mot å forsyne fabrikken med strøm. Dette var trolig årsaken til at Åsane Kraftverk ønsket å etablere sin administrasjonsbygning på Eidsvåg. Etter krigen vokste folketallet i Åsane, og administrasjonen måtte følge med, ikke minst gjaldt dette ingeniørkontoret som hadde alt planleggingsarbeidet med tilrettelegging for utbygging av kommunen. Den kommunale administrasjonen var tidligere spredd utover hele bygden, og det ble litt strid om hvor det kommunale senteret skulle være. Mange mente det måtte være i Kyrkjekrinsen, og det var også mye tale om å bygge et administrasjonsbygg ved Salhusvegen. Men den kretsen som hadde vokst mest var Eidsvåg med Eidsvågsneset, Tertnes og Morvik. En del mente derfor at skulle det være mest mulig lettvint for folk å komme til det kommunale senteret, så måtte det være sør for Tertneskrysset.

5 Bygningen

5.1 Realia

Byggeår:	1950/1957
Adresse:	Jordalsveien 1
Gnr./Bnr.:	216/22 og 216/282
Bygningsnr.:	13917981/23663287
Plan-ID:	KPA planID 60910000, ikrafttrådt: 24.04.2013
SEFRAK-ID:	-
Askeladden-ID:	-
Vernestatus:	KPA: Hensynssone bevaring kulturmiljø, Jordbrukslandskap – Jordalen, jfr. retningslinje § 27.3.5

5.2 Bygningshistorie

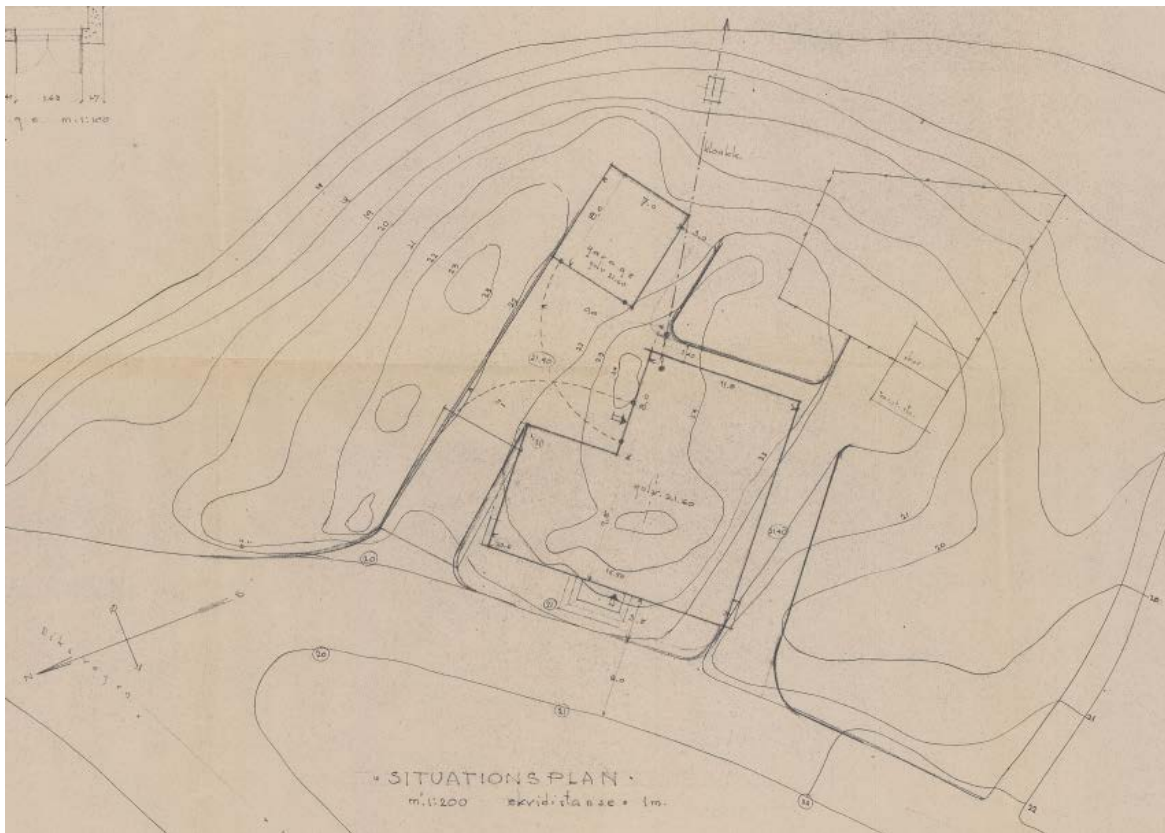
Bygningen består av to sammenbygde bygg med hvert sitt bygningsnummer på to ulike eiendommer. Eiendommen (Gnr./Bnr. 216/282) der den eldste delen av bygget står, er eid av Eidsvåg Fabrikker A/S. Eiendommen ble fradelt i 1950. Hjemmelshaver til den andre eiendommen (Gnr./Bnr. 216/22) er Bergen Kommune, ervervet fra BKK i 2006.

Etter fremlegg for Elektrisitetsforsyninga sitt styre tok heradstinget opp arbeid i 1944 med å få bygd et hus i Eidsvåg for Elektrisitetsforsyninga. Da krigen var slutt fikk en i 1950 byggetillatelse for et redusert bygg som ga plass til Kraftverket sine kontor og verksted og en del kommunale kontor. Etter en del nye forhandlinger med Fylkesforsyningsnemnda, fikk en tillatelse til å bygge på en ekstra etasje for å gi plass til flere av de kommunale kontorene. Kraftverket hadde en tid brukt en tyskerbrakke som kommunen overtok og pusset opp. Denne ble ledig da kraftverket flyttet over i sine nye kontor, og ingeniørkontoret fikk plass der. I 1956 ble det vedtatt å bygge et tilbygg til Elektrisitetsforsyningen sitt bygg, samt en vaktmesterbolig.

5.3 Bygningsbeskrivelse

Eiendommen er sammensatt av to bygninger tegnet henholdsvis 1943 og 1957, begge av arkitekt Aage Blich. Den eldste delen (mot sør) ble oppført i 1950, og kommunehuset (mot nord) i 1957. Begge har et nøkternt fasadeuttrykk, men bygningen oppført som kommunehus har en noe mer forseggjort fasade. I tilknytning til denne bygningen ble det også bygget en vaktmesterbolig.

I 1943 ble det sendt inn søknad om nybygg for administrasjonsbygg for Lysverket i Åsane (også benevnt Åsane Kraftverk), arkitekten var Aage Blich. Dette er den eldste delen av bygget.

Figur 1. Situasjonsplan fra søknad om nybygg i 1943 (Kilde: BraArkiv).

Bygget ble påbegynt høsten 1950, og var den gang forutsatt oppført i 2 etasjer. I januar 1952 ble huset påbygget med en etasje og loft.

Figur 2. Foto fra 1955 viser den eldste delen av administrasjonsbygget for Åsane Kraftverk etter den første påbyggingen av en etasje (Kilde: Skråfoto, Bergen kommune).

Figur 3. Foto fra 1963 viser at nybygget er på plass, dette også tegnet av Aage Bich i 1957 (Kilde: Skråfoto, Bergen kommune).

5.3.1 Konstruksjon

Bygning 1 (mot sør):

Det har ikke lyktes oss å finne tegninger på denne bygningen, men vi antar ut fra tiden den er oppført at den består av betongkonstruksjon i dekker og søyler, vegger er enten tegl eller betong.

Bygning 2 (mot nord):

Bygningen er oppført med betongdekker og betongsøyler, vegger i lecastein. Taket er tekket med røde teglpanner. Bygningen består av 4 etasjer i tillegg til kjeller og loft

5.3.2 Fasader

Bygning 1:

Bygningen har tre eksponerte fasader, alle er i glatt, pusset mur. Taket er tekket med skifer. Vinduer er skiftet og har fått en annen utforming enn de hadde opprinnelig. På foto fra 1960 ser vi at vinduene er tredelte i 2. og 3. etasje og at det er sprossevinduer i 1. etasje.

Figur 4. Den eldste bygningen med hovedfasade (Kilde. GoogleMaps).

Figur 5. Det eldste bygningens bakfasade (Foto: Byantikvaren 2015).

Bygning 2:

Bygningen har tre fasader, den fjerde er bygget sammen med nabobygningen. Hovedfasaden mot veien er mer bearbeidet enn bakfasaden. Hovedfasaden med inngangsparti har en rasterfasade med store «grid» på $\frac{3}{4}$ av bygningen, felt under vindu er markert ved hjelp av teglstein. Resten av fasaden er i glattpusset mur med en enkel vertikal vindusrekke, som markerer trappeoppgangen. Den tidligere kommunestyresalen i tredje etasje med galleri i fjerde etasje, er markert i fasaden ved hjelp av større vindusfelt. Inngangspartiet markeres av en kraftig baldakin tekket med kobber. Fasade mot nord har en enkel form og et enkelt fasadeuttrykk. Her er det plassert ett vindu i hver etasje, midtstilt og med teglsteinsforblending under hvert vindu, som på hovedfasade. Bakfasade er med unntak av et felt i tredje etasje i glattpusset mur med enkle ettramsvinduer plassert i en jevn rytme på fasaden. Karnappet i tredje etasje er et utmurt felt med fem vinduer som danner et vindusbånd, markert under med røde teglstein. Karnappet markerer et viktig møterom på innsiden.

Figur 6. Hovedfasade og tidligere vaktmesterbolig (Kilde: Googlemaps).

Vaktmesterbolig er plassert en anelse skråstilt i forlengelse av inngangsparti med kobberbaldakin. Bygningen er i en etasje med lett hellende tak, tekket med eloksert aluminium. Bygningen er i gråsteinsmur og tre. Fasade som vender mot det tidligere kommunehuset er i gråsteinsmur, mens de tre øvrige fasadene er i tre. Den har smale, liggende vinduer plassert øverst på veggen mot tak inn mot den offentlige plassen.

Figur 7. Vaktmesterbolig, fasade mot sør (Foto: Byantikvaren 2015).

Figur 8. Bakfasader (Kilde: GoogleMaps).

Figur 9. Gavlfasade mot nord (Foto: Byantikvaren 2015).

Figur 10. Gavlfasade mot sør (Foto: Byantikvaren 2015).

Figur 11. Baldakin over hovedinngang (Foto: Byantikvaren 2015).

Figur 12. Detalj av fasade med gode materialkvaliteter (Foto: Byantikvaren 2015).

Figur 13. Bakfasade med karnapp (Foto: Byantikvaren 2015).

Figur 14. Detalj av gavlfasade mot nord, karnappet sett fra siden. (Foto: Byantikvaren 2015).

5.3.3 Interiør/planløsning

Den opprinnelige planløsningen er noenlunde beholdt, men med enkelte mindre ombygginger av kontorlokalene. Korridor med kontorer på begge sider er beholdt som struktur, og trappeoppgang med heis er opprinnelig. Det har blitt foretatt endringer på flater, og vinduer ble skiftet på 1980-tallet. Det er skifer på gulvet i inngangsparti og trappen er i terrasso. Rekkverket er i lakkert tre med enkle hvitmalte spiler. Trappegang og heis er ikke endret hverken i form eller i materiale.

Figur 15. Opprinnelig heisdør (Foto: Byantikvaren 2015).

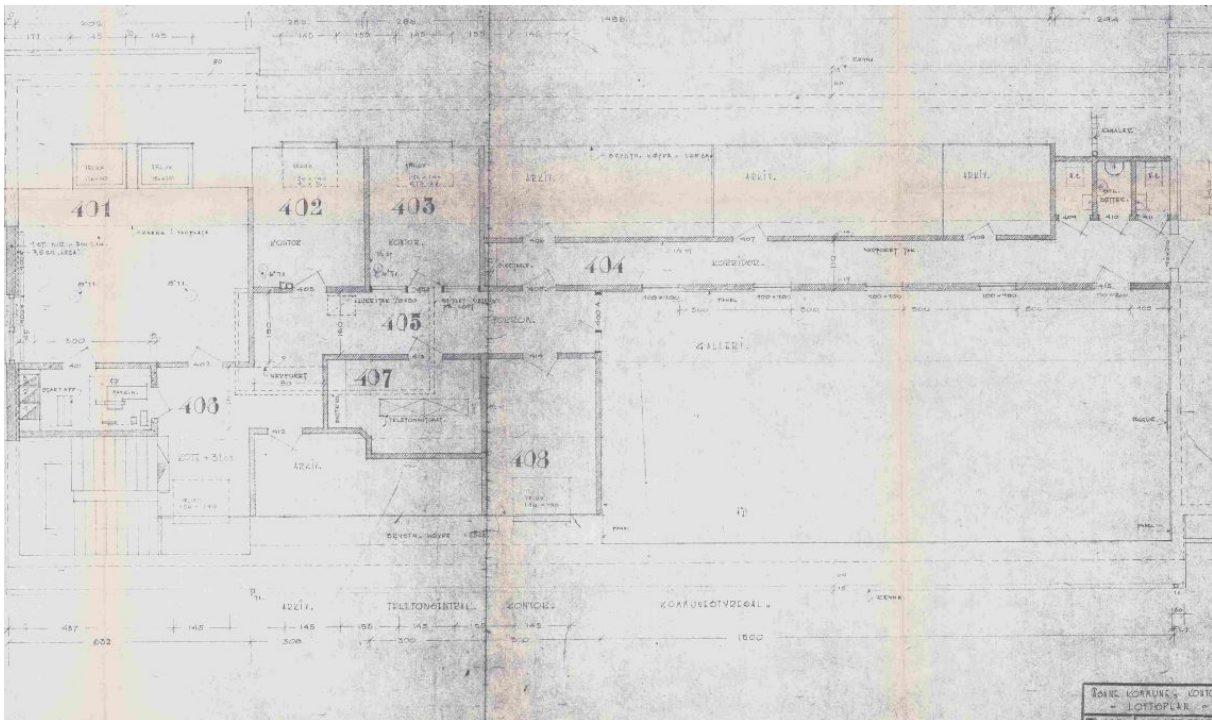

Figur 16. Trappeoppgang (Foto: Byantikvaren 2015).

Møterom i fjerde etasje er beholdt, og kommunestyresalen i tredje og fjerde etasje er beholdt. Galleriet i fjerde etasje er glasset igjen.

Figur 17. Fra den tidligere kommunestyresalen, nå kantine, med opprinnelig vindusformat (Foto: Byantikvaren 2015).

Figur 18. Plantegning som viser formannskapssal med galleri (Kilde: BraArkiv).

5.3.4 Uteområde

Bygningene ligger mellom Jordalsvannet, Åsaneveien, Eidsvågsveien og Jordalsveien. Mot sør er det et bygningsmiljø med bygninger oppført fra 1800-tallet til i dag. På baksiden av bygningen er det nå parkeringsplass og industrianlegg der hvor det før var vann. Området preges av å ligge i nærheten av et stort veikryss, og trafikkert hovedvei.

6 Verneverdier og anbefalinger

Jordalsveien 1, tidligere Eidsvåg kommunehus, har arkitekturhistorisk verdi som eksempel på offentlig arkitektur som ble oppført i etterkrigstiden. Den har også en viss autentisitetetsverdi i form av opprinnelige materialer i fasaden, både i det tidligere kommunehuset og vaktmesterboligen.

Anbefalinger

Bygningens hovedform og fasadeuttrykk med opprinnelig materialbruk og original vindusplassering bør ivaretas ved ny utskiftning av vinduer bør en tilstrebe format og fargebruk mer likt det originale. Opprinnelig interiør, trapperommene med trapp og rekkverk, bør også søkes bevart.

Dersom det skal foretas endringer eller større rehabiliteringer, ber vi om at Byantikvaren kontaktes for å diskutere forslaget.

7 Kilder

- ArcView
- Google Maps
- Åsane Bygdebok, 1975
- Bergen kommune, braArkiv
- Riksantikvarens kulturminnedatabase Askeladden: <https://askeladden.ra.no>
- Universitetet i Bergen, Billedsamlingen: <https://marcus.app.uib.no>
- SEFRAK
- Bygdebøker, byleksikon
- Historiske kart
- Byantikvarens Kulturminnegrunnlag
- Digitale ressurser, Bergen byleksikon,
- Billedsamlingen UIB, skråfoto, historiske flyfoto,
- Byarkivet, Statsarkivet
- Kommunedelplan for kulturminner 2010-2015. Stavanger kommune 2011.

BERGEN KOMMUNE

